

LEZOK ALDAMENEKO HERRIEKIN IZANDAKO HARREMANAK

Aurreko atalen bidez ikusi dugu zein istilutsu eta eztabaidatsu ziren Lezok inguruko herriekin zituen harremanak. Eta ez bakarrik mugen arazoari dagokionez, baizik eta baita mendi, soro, ondasun eta kaiei buruzko kompetenziei begiratuz ere.

Gauza askok oso konponbide zail eta txarra izaten zuten sarritan, eta edozein istilu konpontzerakoan behala sortzen zen berria.

Lehen aipatu dugun bezala, 1.470eko abenduaren 21an, Andrearriaga izeneko lekuan, bildu ziren Hondarribia eta Oiartzungo epailariak bi herrien arteko mugak ongi finkatzeko. Lezoko ordezkariak hara joan ziren hondarribitarrekin batera zegozkien mugak argi eta garbi uzteko.

1635ean, Lezok lortu egiten du Pasaiako kaiari buruzko zenbait fakultate.

1668an, Hondarribiko Udalaren sindiko prokuradoreak Lezoko biztanleen aurkako salaketa aurkezten du auzitan, hondarribitar udalarena den Jaizkibel mendian, lezoarrek inongo baimenarik gabe haritz

kopuru haundi bat moztu dutela argudiatuz. Nahiz eta Lezo Hondarribiako Udal Barrutian egon, bazituen bere alkateordea, bere administrazioa eta bere ondo mugatutako eremua. Gauzak horrela zeudela eta, istilu biziak sortu ziren Hondarribiarekin, Gaintxurizketa izeneko bailara ongi mugatzeko orduan, eta gauza bera Jaizkibilgo mendiarekin.

1805eko irailaren 26an, Hondarribi, Irun eta Pasai Donibanerekin batera, eta erregearen aginduari jarraituz, Nafarroako Erresuman sarturik gelditzen da. Egoera berria ez da lezoarren gustokoa, beren interes ekonomikoak zeharo kopatuak gelditzen dira. Zergak gehitzen dira, anxio honekin bakarrik Hondarribia nafar kai bakarra bihurturik atera da irabazle. 1809an Manuel Maria Ulazia eta Joxe Antonio Elizalde, herri komisionatuak, Nafarroako Gobernuak zerga bezala eskatzen zituen mila peso eta berrehun anega artoen aurkako salaketa aurkezten dute auzitan, Lezoko jendeak arrantzale eta baserritar izanik, pobreak zirela argudiatuz.

Azkenean, 1818an Lezok, Hondarribiaren udalatik behin betiko desanexiatuz, bere udala eraikitzea lortu zuen. Hemendik aurrera, Lezo bere udal askatasun osoa lorturik, pleito eta eztabaida ugarietan sartu zen bere inguruko herriekin. 1797 urtean Oiartzungo mugak argitzeko, Atekoarrieta eta Biberu izeneko lekuak erreklamatu. 1806an Pasai Donibanarekin eremu komunalen asuntza zela eta.

Hala ere justizia asuntza eta administratiboan kompetentziak ez ziren oso argirik geratu, eta Hondarribiak oraindik bere aintzinako eskubideak azaldu nahi zituen. Honela 1818an, eta paduran aurkitutako gizon baten gorpua zela medio, Lezoko kapitaina eta korrejidorea preso eramane zituzten Hondarribiara gauzak argitu ditzaten. Lezo ez zen geldirik geratu, eta bere kompetentziak erreklamatu, pleito bat iriki zuen Hondarribiako Udalaren aurka. Bainan aldame-neko istiluek jarraitzen zutela ikusirik, eta batez ere mugaketak sortutakoak, Lezoko Udalak lezoar eremu osoaren mapa bat egin zedila agindu zuen. 1897an bukatu zen, eta bertan ikus daitezken muga guztien datu eta zehazkizunak. Hau da dagoen Lezoko mapa zaharrena. (Lezoko Udal Artxibategian badago ale bat gorderik).

1848 — 1929 artean, Errenteriarekin dauden mugak ongi zehazten dira.

1903an Hondarribiako Udala kejaratu egiten da, lezoar artzainek Jaizkibeleko eremu komunaletan egiten duten artzaintza gehiegizkoa dela esanez. Azkenean mendi honetan, 1917an mugari zahar bat desagerturik, Hondarribiako Udalak bere lekuan jartzea eta Lezoko Udalarik 23,85 pezetako faktura pasatzea erabaki zuten.

Urte horietan, Jaizkibelgo eremu komunaletan azienda lapurketak, ugaritzen ari zirenez gero, hondarribiar udalak, 1918ko apirilaren 16an plazaratutako agiri batek dionez, behiak eta zaldiak sutan jarritako burniarekin, eta ardiak kolore zehaztu batekin marka ditezela agindu zuen. Aziendak markatu ziren, eremuak erdibitu, zelaiak hesitu,... bainan hala ere alpe-rrik, ganadu lapurketak lehen bezain ugariak bait ziren. Orduan etorri ziren multak, adibidez 1925ko irailaren 14an, Artola izeneko lekura beren ardiak larretzera eramateagatik Tiburtzio Salaberria eta Joakin Urkizu artzain lezoarrei leporatu zizkietenak.

1927an, Hondarribiak Lezorekin batera Jaizkibelen zituen eremu komunalen alokairuak iragarri zituen zenbait egunkaritan. Lezoko erantzuna agudo etorri zen, bere zinegotzia zen Gaspar Sarasuak Lezoko udal batzarrean aurkeztu zuen mozioa ondo aztertu ezker, hondarribiar udalaren maniobra kondenatuz eta bere salaketa biziena auzitan azalduz.

Azkenean, eta hondarribiarrekin zeuden muga arazoei irtenbiderik ez bait zitzaie ikusten, Gipuzkoako Foru Aldundira jo zuten legeko arbitrajearen bila. Aldundiak eremu komunalak behin betiko erdibiditza erabaki zuen, eta honekin batera Hondarribiak Lezori konpensazio moduan, egin behar izan zion 43.842 pezetan ordainketa. Aldundiak egindako arbitraje honi esker, bukatu ziren betirako lezoarrek hondarribiarrekin Jaizkibel mendian genituen muga arazoak.

Karlos Etxezurleta — «Lezo herriaren ikuspegi sozio-ekonomiko-historikoa» (1983)